

KVINNOFRONTEN

Box 2007, 128 21 Skarpnäck
e-post: kvinnofronten@sverige.nu
Org. nr: 802411-0119
www.kvinnofronten.nu

Till

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Regeringskansliet

103 33 Stockholm

YTTRANDE

över SOU 2016:60 – "Ett starkare skydd för den sexuella integriteten"

Sammanfattning

Sexualbrottskommitténs betänkande utgår inte från den samlade kunskap som finns om mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Inte heller redovisar de i betänkandet, eller hänvisar till, forskning – vare sig nationell eller internationell. Detta är minst sagt anmärkningsvärt.

Våldtäkt och andra sexualbrott är sådana brott som huvudsakligen begås av män, mot kvinnor – i Sverige liksom globalt. Precis som kvinnomisshandel och prostitution är våldtäkter brott som begås i *ett ojämnt samhälle*, där sexualiserat våld är det yttersta exemplet på mäns makt. Eventuella lagförslag måste därför alltid diskuteras mot bakgrund av det ojämnta samhället som de ska fungera i.

Betänkandets brist på kunskap, tillsammans med avsaknaden av en könad analys av sexualbrotten i samhällsperspektiv, gör att resonemangen inte är grundade i en reell verklighet, utan i kommittéledamöternas allmänna "tyckanden" om en tänkt, könsneutral värld som inte existerar. Det gör att betänkandets konkreta slutsatser och förslag oftast utgår från (gärnings-)männen, men däremot saknas kvinnors/offrens perspektiv. Det har fått till följd att kommitténs konkreta förslag inte bara blivit djupt bristfälliga, utan i vissa fall direkt motverkar sitt syfte.

Se vidare *Kommentarer om betänkandet* i vårt svar här nedanför.

KVINNOFRONTEN kräver därför att regeringen snarast tillsätter en ny utredning, som i sitt arbete ska utgå från den analys om samhällets ojämnta maktstruktur som *sexköpslagen* och *kvinnofridslagen* utgår ifrån.

OM REGERINGEN ÄNDÅ skulle välja att i någon mån utgå från 2014 års sexualbrottskommittés förslag, anser Kvinnofronten:

- att **om** brottsrequisiten "frivilligt deltagande" **alls** ska införas, ska det göras i form av ett **alternativt** samtyckesbrott, så som är fallet i Norges sexualbrottslagstiftning,
 - att sömn och medvetlöshet **ska finnas angivna** bland exemplen på det som räknas till utsatt situation,
 - att brottsrubriceringen "våldtäkt" **ska finnas kvar** för den grävsta formen och att "sexuellt utnyttjande" kan användas för det sekundära brottet,
 - att incestlagen **inte ska ändras** enligt betänkandets förslag,
 - att ett utvidgat straffansvar för den som utnyttjar en tvångssituation som någon annan har skapat **inte ska utökas till att även gälla** vid fall av prostitutionsköp,
 - att **specialistenheter** för utredning och lagföring av sexualbrott **ska införas** inom polis- och åklagarmyndigheten,
- samt
- att **specialdomstolar** för sexualbrott **ska inrättas**.

Se vidare om Kvinnofrontens övriga förslag under respektive punkt.

Innehåll

<i>Kommentarer om betänkandet</i>	2
<i>Kommentarer till betänkandets olika delar</i>	5
5.2 <i>Behovet av en ny sexualbrottslagstiftning</i>	5
5.4 <i>Våldtäkt och vissa andra brott får nya brottsbeteckningar</i>	6
5.5 <i>Närmare om utformningen av bestämmelserna</i>	6
5.6 <i>Sexualbrott som sker utan kroppslig beröring</i>	14
5.7 <i>Skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt femton</i>	14
5.8 <i>Synnerligen grovt brott</i>	15
5.9 <i>Överväganden om ett oaktsamhetsansvar för sexualbrott</i>	16
6.5 <i>Överväganden om...målsägandebiträde</i>	17
7.4 <i>Analys av rättsväsendets hantering av sexualbrotten</i>	18

Kommentarer om betänkandet

GRUNDLÄGGANDE OM SEXUALBROTTSKOMMITTÉN OCH BETÄNKANDET

Våldtäkt och andra sexualbrott är brott som huvudsakligen begås av män, mot kvinnor – i Sverige liksom i övriga världen. Precis som kvinnomisshandel och prostitution är våldtäkter brott som begås i ett ojämnt samhälle, där sexualiserat våld är det yttersta exemplet på mäns makt. För att förstå våldtäktsbrottet krävs, liksom vid prostitution och kvinnomisshandel, att det finns en grundanalys av det samhälle brotten begås i och av den könsmaktsstruktur samhället är uppbyggt på. Det går inte att förstå sexualbrotten som en isolerad företeelse, utan samband med världen omkring och könsens olika villkor i den världen.

Av en utredning om sexualbrotten krävs alltså en *könad analys*. Lagen måste däremot vara *könsneutralt* skriven, eftersom även män och transpersoner utsätts för brotten.

Denna förståelse för skillnaden mellan könad analys och könsneutral lagtext finns i förarbeten till både sexköpslagen och kvinnofridslagen, men inte i betänkandet från 2014 års sexualbrottskommitté. Tvärtom finns i betänkandet ingen analys alls av sexualbrotten ur ett samhällsperspektiv. Kommittén tycks helt sakna kunskap om mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Detta är särskilt anmärkningsvärt då såväl denna regerings som tidigare regeringars jämställdhetsmål alla har innehållit krav på att mäns våld mot kvinnor måste upphöra.

Bristen på kunskap om mäns sexualiserade våld mot kvinnor och avsaknaden av en könad analys av sexualbrotten gör att betänkandets resonemang inte är grundade i en reell verklighet, utan i en tänkt, könsneutral värld som inte existerar. Det gör också att betänkandets konkreta slutsatser och förslag oftast utgår från (gärnings-)männen, men däremot saknar kvinnors/offrens perspektiv. Detta gör det nästan omöjligt att föreslå en lagstiftning för dessa brott som skulle kunna fungera i praktiken.

UPPDRAGET

Sexualbrottskommittén har bland annat haft i uppdrag att undersöka om en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäkt ska införas. Med ett sådant uppdrag, som innebär att diskutera en helt ny grund för sexualbrotten, är det särskilt viktigt att diskutera våldtäktsbrotten i ett könat samhällsperspektiv. Våldtäkt och andra sexualbrott är allvarliga kränkningar av kvinnors och flickors mänskliga rättigheter, rätt till frihet från sexuellt våld. Men betänkandet diskuterar över huvud taget inte våldtäkt ur det perspektivet.

Kvinnofronten anser att Sexualbrottskommittén borde ha redovisat varför de inte utgått från regeringens jämställdhetspolitiska mål som grund för sin diskussion om sexualbrotten.

KOMMITTÉN HADE OCKSÅ i uppdrag att ***”analysera orsakerna till att så få våldtäktsanmälningar leder till åtal och fällande dom”***. Utan en könad samhällsanalys blir detta förstås ett uppdrag som är omöjligt att utföra, och kommittén har avstått från att följa direktiven i denna del. Istället konstaterar betänkandet bara att: ***”Förväntningar om att alla anmälningar om sexualbrott ska leda till en fällande dom är alltså inte realistiska.”*** Vem skulle ha haft sådana förväntningar? Menar kommittén att detta är deras svar till regeringen? Betänkandet fortsätter: ***”När det gäller sexualbrott är det framför allt utredningar av brott som sker med internet som brottsplats som möts av stora utmaningar i dag.”*** Orsakerna till att anmälningar enligt alla övriga sexualbrott i så liten utsträckning leder till åtal och fällande dom lämnar betänkandet därhän.

Istället för att följa regeringens direktiv och analysera denna viktiga fråga, fokuserar betänkandet endast på hur rättsväsendet hanterar våldtäkt.

Förutom det faktum att så få anmälningar leder till åtal och fällande dom, är en anledning till att sexualbrottskommittén alls tillsattes det faktum att många friande domar upprört både allmänheten och representanter inom rättsväsendet. Det är uppenbart att gärningsmän alltför ofta frias eller får mycket låga straff för brott som allmänt ses som klart grova våldtäkter med uppsåt. Därför är det minst sagt anmärkningsvärt att sexualbrottskommittén i betänkandet redovisar sin bedömning med orden: ***”Sveriges Domstolar har en tillräckligt väl fungerande organisation för att hantera sexualbrott.”***

En sådan formulering riskerar att fungera som en ren provokation. Organisationen må fungera hur bra som helst, men resultaten av domstolarnas hantering av sexualbrotten – rättstillämpningen – är ***själva orsaken till att människor i så hög utsträckning har förlorat förtroendet för rättsväsendet***. Om detta inte tas på allvar riskerar det i förlängningen att bli ett hot mot demokratin.

Det faktum att rättsprocessen inte fungerar enligt lagstiftarnas intentioner är ingenting nytt när det gäller just sexualbrotten. Eftersom könets ojämlikhet genomsyrar vårt samhälle är det inte heller förvånande att det patriarkala tänkandet styr rättstillämpningen även i de fall då lagar i sig är bra skrivna. Gång på gång har vi genom åren fått se hur rättstillämpningen inte stämt överens med lagstiftarens intentioner. Det är därför mycket allvarligt att sexualbrottskommittén inte ser detta, utan förklarar sig nöjd med hur domstolarna fungerar.

I sin granskning av rättsväsendet som helhet har betänkandet dessutom fokuserat på utbildning, organisation och bemötande. Ändå redovisar kommittén ingen ***forskning*** om bemötandet. Än mindre redovisar de forskning om hur myndigheternas agerande eventuellt eller faktiskt har påverkat om de anmälda brotten lett till åtal och fällande dom. Istället bygger sexualbrottskommittén sin bedömning i stort sett helt på myndighetsrepresentanters egna uppgifter vid kommitténs möten med dem. Betänkandet konstaterar därefter att rättsväsendet huvudsakligen fungerar tillfredsställande, trots att det uppenbarligen finns forskning som direkt motsäger detta. (Se Kapitel 7 här nedanför.) Även detta blir ett exempel på hur kommittén inte har fullgjort sitt uppdrag och inte har följt regeringens direktiv.

RÄTTSTILLÄMPNINGEN

Kvinnofronten har allt sedan starten 1977 arbetat mot mäns sexualiserade våld mot kvinnor, och vi har följt samhällsdebatten och hela tiden deltagit i den demokratiska process som remissförfarandet innebär. Vi har alltså kunnat följa hur sexualbrottslagstiftningen förändrats genom åren och sett hur rättsväsendet har hanterat de förändrade lagarna.

Vår slutsats är att det är rättstillämpningen som är det grundläggande skälet till att rätts-säkerheten för kvinnor är så bristfällig när det gäller sexualbrott i Sverige. Genom åren har

domstolarna dömt, inte enligt lagstiftarnas intentioner, utan utifrån något kryphål som funnits i lagstiftningen. Nya sexualbrottsutredningar har täppt igen sådana kryphål, varpå nya kryphål hittats av domstolarna.

Dessutom är det så, att medan feminister hävdar att *mäns våld mot kvinnor är sexualiserat*, har samhället framställt det som att sex och våld är separata företeelser, att sex handlar om samtycke, medan våld inte gör det. Men istället för att det skulle betyda att domstolarna alltså skulle uppfatta allt sexuellt våld som *våld*, har det istället tolkats tvärtom: eftersom sex och våld har ansetts som helt separat, har våld som sexualiserats *uppfattats som sex* – eftersom männen förklarat att de upplevt det så.

Idag har vi den situationen att *i stort sett vad män än gör mot en kvinna, kan rätten bedöma det som att han inte kunnat förväntas ha förstått att hon inte ville*.

För att förändra detta räcker det varken med att införa samtycke som enda brottsrekvisit, att även ha våld och tvång kvar som rekvisit, eller att införa ett oaktsamhetsbrott. Så länge domstolarna fortsätter att bedöma det som att män *inte haft uppsåt*, eftersom män med rätta kan förvänta sig att kvinnor samtycker till vad som helst, kommer ingenting att förändras.

Kvinnofronten anser därför att kunskap om mäns sexualiserade våld mot kvinnor måste vara en förutsättning för hela rättsväsendets hantering av sexualbrott.

SPECIALDOMSTOLAR OCH SPECIALISTENHETER

Det behövs poliser med specialkunskap, åklagare med specialkunskap, och särskilda domstolar för brott gällande mäns sexualiserade våld mot kvinnor.

I bland annat Skottland finns idag sådana specialiserade grupper inom såväl polis- som åklagarmyndigheten, vilket redovisas i betänkandet. Genom införandet av sådana särskilda enheter blir dessa brott inte lika nedprioriterade bland poliser och åklagare. För att arbeta inom en sådan enhet ska det krävas en omfattande utbildning om mäns sexualiserade våld mot kvinnor och hur dessa brott ska utredas.

Både oaktsamhets- och samtyckes-/frivillighetslagar är baserade på betydligt mer subjektiva bedömningar än den lagstiftning vi har idag. Eftersom domstolarna redan idag har använt kryphål som funnits i lagstiftningen är risken uppenbar att det kommer att bli färre fällande domar, respektive domar för oaktsamhet *istället* för uppsåt, om lagen i sig öppnar för mer subjektivitet. Den enskilda domstolens syn på vad som är ”normal” sexualitet – det vill säga vad domstolen *tycker* att män kan förväntas tro att kvinnor samtycker till – kommer att styra rättstillämpningen. För kvinnor innebär detta en närmast systematisk rättsosäkerhet.

Detta gör det ännu viktigare att ställa krav på specialistutbildning inom rättsväsendet.

Kvinnofronten vill för att inte ytterligare öka rättsosäkerheten för kvinnor att riksdagen ska besluta om att införa särskilda enheter hos polis och åklagare samt specialicerade domstolar för att utreda respektive döma i sexualbrotten.

JÄMSTÄLLDHET

Sexualbrottskommittén borde ha diskuterat våldtäktsbrottet i förhållande till regeringens jämställdhetsmål om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, och frågat sig hur en sexualbrottslagstiftning skulle behöva se ut *sett till detta mål*.

Ett lagstadgat ”samtycke” (eller ”frivilligt deltagande”) gör inte det som händer jämställt, och kan inte normera ömsesidigt sex. Tvärtom, i ett ojämnt samhälle riskerar det istället att få precis motsatt verkan: att ”samtycke” som brottsrekvisit blir medlet för att *normera ojämnt sex*. (Se 5.5.1 här nedanför.)

Kommitténs totala misslyckande med att föreslå ändringar som *stärker skyddet för kvinnors sexuella integritet* gör att en helt ny utredning snarast måste tillsättas, en utredning som utgår från motsvarande grundanalys av samhällets maktstruktur utifrån kön som sexköps-

lagen och kvinnofridslagen utgått från.

KVINNOFRONTEN **kräver** att regeringen omgående tillsätter en ny utredning som – i enlighet med regeringens jämställdhetsmål om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra – i sitt arbete ska utgå från den analys om samhällets könsmaktsstruktur som sexköpslagen och kvinnofridslagen utgår ifrån.

Kommentarer till betänkandets olika delar

Kapitel 5.

Överväganden om en ny sexualbrottslagstiftning

5.2 Behovet av en ny sexualbrottslagstiftning

Kvinnofronten är grundläggande **emot** en samtyckeslagstiftning vid våldtäkt, också om den bygger på begreppet *frivilligt deltagande*. En samtyckeslagstiftning fokuserar på frågan om den enskilda kvinnans eventuella samtycke, vilket osynliggör vad män faktiskt gör mot kvinnor genom sexualbrotten. Samhällsperspektivet försvinner. I vårt mångåriga arbete mot pornografi har vi kunnat konstatera, att ett ensidigt fokus på samtycke i *det sammanhanget* har lett till en ökad acceptans för sexualiserat våld mot kvinnor. Ju mer våld kvinnor utsätts för i porren, desto mer våld förväntas kvinnor fortsättningsvis ”samtycka” till. Vi är därför mycket oroliga för vad en samtyckeslagstiftning vid våldtäkt kommer att innebära i praktiken, för rättstillämpningen i Sverige.

Kvinnofronten menar att det stora problemet är rättstillämpningen, och att gärningsmän idag liksom tidigare frias med motiveringar som inte har stöd i lagstiftningen. Domstolar slår fast att gärningsmän *inte kan anses ha förstått* att kvinnan inte ville, trots att det är uppenbart för allmänheten att gärningsmännen borde dömas enligt uppsåt, åtminstone enligt *likgiltighetsuppsåt*. Vi har också kunnat se hur domstolarna friat gärningsmän utifrån kryphål i tidigare lagstiftningar.

Det är därför oerhört viktigt att analysera hur de nu aktuella lagförslagen kan tänkas användas på motsvarande sätt i rättstillämpningen, och i det perspektivet är det framför allt två aspekter som står ut:

- *Bristen på konkret vägledning för domstolarna att ta fasta på gör att förslaget till samtyckeslag öppnar för mer subjektiva bedömningar av de enskilda domstolarna, vilket i sin tur öppnar för fler kryphål.*

- *Förslagen innebär att en gärningsman kan utsätta en kvinna för vad vi menar är grovt våld, tvång och förnedring, och ändå frias med motiveringen att han kan ha trott att hon ”frivilligt deltog” i att utsättas för våldet.* Detta gäller visserligen redan idag, men det riskerar att bli än värre då betänkandet föreslår att våld och tvång tas bort som brottsrekvisit.

I Norge, som ofta tas upp som exempel på ett land där både *brist på samtycke* och *oakt-samhet* är kriminaliserat, finns fortfarande våld och tvång med i våldtäktslagstiftningen. Vi menar att det blir ett stort steg bakåt för kvinnor och flickor om Sverige skulle införa en våldtäktslagstiftning där **sexuellt våld** inte alls finns med.

Sexualbrottskommittén visar här en skrämmande brist på kunskap om mäns sexualiserade våld, då betänkandet endast föreslår att *fysiskt våld före* våldtäkten ska undantas från när frivilligt deltagande kan anses finnas, inte det *sexuella våld* en kvinna kan utsättas för **under** våldtäkten. (Se vidare avsnittet 5.5.3.)

KVINNOFRONTEN anser att lagstiftningen hellre skulle förändras i enlighet med den norska lagen, det vill säga att den nuvarande våldtäktslagstiftningen kunde **kompletteras**

med ett alternativt brott byggt på frivilligt deltagande.

KVINNOFRONTEN anser också att en **förutsättning** för att fler våldtäktsanmälningar skulle kunna leda till åtal och fällande dom är att **specialenheter** införs inom polis- respektive åklagarämbetet samt att **specialdomstolar** för sexualbrott inrättas.

5.4 Våldtäkt och vissa andra brott får nya brottsbeteckningar

Betänkandet framställer det som att ändringen av begreppet **våldtäkt** till **sexuellt övergrepp** är en **språkfråga** – att det handlar om att inte ”ge sken av” att brottet förutsätter att våld har använts. Men detta är ingen språkfråga, utan än en gång ett exempel på kommitténs brist på kunskap om, och förståelse för, *mäns sexualiserade våld mot kvinnor*. Detta förslag kan endast diskuteras som en eventuell **politisk omdefinition** av begreppet mäns våld mot kvinnor.

Begreppet mäns våld mot kvinnor inbegriper *våld* i betydligt bredare mening än det rent *fysiska våld* som betänkandet diskuterar. I regeringens jämställdhetspolitiska mål (Skr. 2016/17:10) definieras de begreppet på följande sätt: ”Med *mäns våld mot kvinnor avses alla former av fysiskt och psykiskt, inklusive sexuellt, hot och våld som riktas mot kvinnor och flickor.*” FN har en liknande definition. Det gör att sexualbrottskommittén är ganska ensam om sin tolkning om endast fysiskt våld.

Våldtäkt är ett sexuellt, mentalt, psykologiskt, socialt och *ibland* fysiskt våld. Att försnäva begreppet så som kommittén gör i sitt resonemang innebär att ta flera stora steg bakåt i kunskapsutvecklingen om mäns sexualiserade våld mot kvinnor.

Begreppet *sexuell kränkning* skulle även det förringa de övergrepp som avses. Dessutom är båda begreppen *sexuellt övergrepp* respektive *sexuell kränkning* förvirrande att använda för enskilda brott, eftersom *alla sexualbrott* är både sexuella övergrepp och sexuella kränkningar.

Betänkandet konstaterar i detta sammanhang att våldtäktsdömda personer i lägre utsträckning än vid andra brott erkänner att de begått brottet, vilket kommittén anger som ett av skälen till att ändra brottsrubriceringen våldtäkt. Men orsakerna till bristen på erkännanden kan vara många. Om en sådan orsak är att gärningsmän vet att de oftast kan gå fria om de *inte* erkänner, kommer det att byta brottsbenämning inte att öka erkännandefrekvensen. Här visar kommittén än en gång att deras resonemang är grundade på spekulationer. För övrigt anser vi inte att förövares inställning ska få avgöra vad ett brott ska kallas.

KVINNOFRONTEN är **emot** att ändra brottsbeteckningarna enligt betänkandets förslag. Vi anser att begreppet **våldtäkt** ska finnas kvar för den grävsta formen och att begreppet **sexuellt utnyttjande** kan användas för det sekundära brottet.

5.5 Närmare om utformningen av bestämmelserna om sexuellt övergrepp och sexuell kränkning

5.5.1 BRISTANDE FRIVILLIGHET

Kvinnofronten anser att det är fullständigt oacceptabelt att sexualbrottskommittén inte tagit hänsyn till, eller alls redovisat, någon forskning som del av sitt förberedande arbete inför kommitténs diskussioner. Det finns mycket kunskap att hämta ur såväl nationell som internationell forskning.

Exempelvis skriver juristen Catherine A. MacKinnon, tidigare special gender adviser till åklagaren vid Internationella domstolen i Haag, om samtycke som något irrelevant i en könad maktstruktur.¹ Hon konstaterar att ojämlikhet kan få människor att samtycka till nästan vad som helst. Begreppet samtycke säger i grunden endast att ett aktivt A initierat en handling som ett passivt B gått med på, vilket innebär att *begreppet som sådant visar på ojämlikhet*. När sexuellt samtycke görs till lag hamnar fokus i rättsalen på B:s känslor vid tillfället och hur hon uttryckt dem, samt hur A förstätt B. Fokus flyttas från A:s handlingar,

trots att det är dessa handlingar som är kriminaliserade och alltså borde vara i fokus.

När sexualbrottskommittén i betänkandet diskuterar begreppen ”tillåtelse” eller ”medgivande” är de indirekt medvetna om den problematik MacKinnon tar upp, det vill säga att uttrycken i sig beskriver en grundläggande ojämlikhet. Just på grund av att tillåtelse/medgivande visar på könsens ojämlikhet har kommittén istället lagt förslaget om ”frivilligt deltagande”, som de menar ska uttrycka en positiv ömsesidighet i den sexuella samvaron. Kommittén har däremot inte något förslag på definition av att ”delta frivilligt”. Istället ska betydelsen förstås genom de konkreta exempel som betänkandet tar upp. Som framkommer av vad vi skriver under punkterna 5.5.2 och 5.5.3 här nedanför, uttrycker exemplen dock inte alls den *ömsesidighet* som kommittén påstår. Tvärtom beskriver betänkandet till och med det att B ”deltar frivilligt” i något som B helst skulle låta bli, eller något som B är negativt inställd till, exempelvis ”tjatsex”, som något som *inte* är brottsligt.

Catharine MacKinnon analyserar detta som ett förutsägbart resultat av samtyckesteori och förespråkar istället maktteori för att kunna se situationen ur ett bredare perspektiv. Då blir det tydligt att det är makthierarkier som skapar förutsättningarna för A att få B att gå med på, samtycka till, att följa hans sexuella vilja. **Samtycke som brottsrekvisit blir då alltså att normalisera och normera ojämlikt sex.**

Betänkandets förslag om brist på ”frivilligt deltagande” som förutsättning för våldtäktsbrottet grundar sig med andra ord i sexualbrottskommitténs okunskap om mäns sexualiserade våld mot kvinnor och kommitténs brist på insamlande av forskning.

Ett fokus på samtycke gör att rättssäkerheten för kvinnor minskar ytterligare. Det blir i praktiken näst intill omöjligt för åklagaren att motbevisa en gärningsmans påstående om att kvinnan deltog frivilligt när våld eller tvång inte längre finns kvar som rekvisit för brott. Om fokus i rättsprocesserna hamnar ensidigt på samtycke får vi i en situation där bevisläget på ett närmast systematiskt vis försämras på utsatta kvinnors bekostnad.

KVINNOFRONTEN är som framgår av ovanstående **emot** att våldtäktslagen endast ska utgå från samtyckesvarianten **frivilligt deltagande**.

5.5.2 VALET ATT DELTA FRIVILLIGT MÅSTE KOMMA TILL UTTRYCK

Det är bra att betänkandet slår fast att det frivilliga deltagandet måste komma till uttryck – att avsaknaden av ett ja *inte* kan betyda att en annan person vill delta i en sexuell handling, att en passiv person alltså *inte* ska kunna anses frivilligt delta. Däremot är kommitténs resonemang kring **hur** det frivilliga deltagandet ska komma till uttryck **helt oacceptabelt**.

Det enda betänkandet slår fast om detta är att frivilligheten ska kommuniceras genom **ord eller handling**, och dessa uttryck kan vara både **direkta och indirekta**. Betänkandet har gång på gång konstaterat att det är viktigt vid lagstiftning om frivillighet att ge ”*tydliga anvisningar om när deltagandet ska anses vara frivilligt*” och att det ”*direkt i lagen tydligt uttalas och klargörs vad som utgör frivillighet*”. Men detta krav på tydlighet tycks endast avse anvisningar om *i vilka sammanhang* frivilligheten ska gälla, för samtidigt skriver kommittén att det *inte* närmare ska anges i lagen **hur** frivilligheten ska komma till uttryck, att detta istället ska *bedömas av rättstillämpningen*, och betänkandet ger inte några ledtrådar till hur domstolarna bör resonera när det kommer till just bedömandet av **hur** frivilligheten ska komma till uttryck. **Detta är inte rättssäkert.**

Vidare skriver kommittén att den sexuella samvaron kan växa fram genom parternas handlande, såsom ”*ömsesidigt utväxlande av kyssar, kramar och smek*”. Varje ny handling måste sedan få ”*ett nytt uttryck för att deltagandet fortfarande ska anses frivilligt*”. För att klargöra vad en ny handling är ger betänkandet exemplet att övergå från vaginalt till analt samlag. Men inte heller här ger betänkandet några ledtrådar till domstolarnas bedömning av **hur** frivilligheten ska komma till uttryck.

I själva författningsförslaget framkommer heller ingenting om att det frivilliga deltagandet

måste inhämtas för varje enskild handling. Om det inte tydligt framkommer i lagen att **varje enskild handling ska bedömas som unik**, måste inte sexualbrottskommittén göra något lite mer för att försäkra sig om att domstolarnas tolkning inte snarare blir att den kvinna som har "gett sig in i leken får leken tåla"?

Frozen fright

Omkring **70 procent** av de kvinnor som söker hjälp på Akutmottagningen för våldtagna kvinnor på Södersjukhuset i Stockholm har under våldtäkten hamnat i så kallat "frozen fright". Det innebär alltså att de har **paralyserats av rädsla**, och inte har kunnat göra motstånd eller försöka fly. Alla dessa kvinnor och flickor – minst 7 av 10 kvinnor – ska alltså endast vara skyddade av lagen i de fall de inte sagt ja alls, alternativt att de drabbas av en frysreaktion endast i det fall mannen övergår till en "annan handling". Om de däremot har inlett något där gärningsmannen exempelvis blir hårdhänt och de därför drabbas av frozen fright, riskerar de med andra ord att bli skyddslösa. Här skriver nämligen kommittén att det uttryck som **i det fallet** krävs är att **i ord eller handling markera sin ovilja**. Då gäller inte längre att en passiv person **inte** ska kunna anses frivilligt delta.

Som skäl till att sexualbrottskommittén har gjort valet att här **inte ta hänsyn till** frozen fright anger betänkandet "rättssäkerhetsskäl". **Men vems rättssäkerhet avses?**

Kommittén väljer alltså att lägga hela ansvaret på den som drabbas av en frysreaktion. Kvinnofronten menar istället att det faktum att den ena parten plötsligt inte längre deltar självklart borde göra att det frivilliga deltagandet **automatiskt** ska anses ha upphört att gälla. **Vi vill betona att frozen fright gäller 70 procent av våldtäktsoffren**. Vilka krav är rimliga att ställa – på vem? Är det ett så högt krav att ställa på en människa, att han ska upptäcka att den han har sex med är paralyserad? **Kvinnofronten anser att det aldrig någonsin borde vara möjligt att tolka frozen fright som "frivilligt deltagande"**.

Återigen undrar vi vilken syn på kvinnor, män och sexualitet som betänkandets resonemang kommer att leda till i domstolarna.

"Tjatsex"

Angående "tjatsex" skriver sexualbrottskommittén att detta **inte** ska vara kriminaliserat, eftersom det är en **rättssäkerhetsfråga** att den som deltar i en sexuell handling ska kunna förlita sig på att den som gett uttryck för en vilja att delta sedan står för det. Betänkandet fortsätter med att antyda att detta "naturligtvis" kommer att innebära att personer (trots det könsneutrala ordvalet får vi anta att de här menar kvinnor) efteråt är "besvikna" och därför skulle kunna anmäla handlingen som ett sexualbrott.

Förutom att utredarna inte förklarar vad de menar med ordet "tjatsex", sprider de en föreställning om att kvinnor och flickor är "besvikna" och därför skulle kunna anmäla en man för våldtäkt. Detta ett förrädiskt sätt att skuldbelägga kvinnor och flickor. Det visar också att den rättssäkerhet som betänkandet syftar på återigen är männens, inte kvinnornas.

Det finns anledning att stanna upp vid vad utredarna egentligen menar med "tjatsex". Varför ska någon kunna "tjata" på någon annan att ställa upp på en sexuell handling? Kan den sexuella handlingen då anses frivillig överhuvudtaget? Eller är det en form av övergrepp att "tjata" sig till tillgång till en annans kropp? Det kan i alla fall knappast anses som att visa respekt för den andras sexuella integritet? **Så hur ska detta tolkas sett till utredningens syfte: att värna den sexuella integriteten?**

Frågan är ju här vems rättigheter som skyddas på vems bekostnad. Kommittén skriver att av respekt för "**kvinnors självbestämmande**" ska "tjatsex" inte kriminaliseras. Men själva förutsättningen för "tjatsex" är väl att kvinnans nej **inte** respekteras? Vad är att "tjata" om inte oförmågan att acceptera ett uttryckt "nej" till deltagande? Varför ska en lagstiftning som säger sig skydda sexuell integritet skydda mäns rätt att med psykiska påtryckningar utnyttja kvinnor?

Sexualbrottskommittén gör det alldeles för lätt för sig när de snabbt lämnar det här om-

rådet. Återigen saknas ett könsmaktsperspektiv i betänkandet. Sett till *kvinnors rättssäkerhet*, finns det ju all anledning att diskutera om, och i så fall hur, en kriminalisering skulle kunna ske av det att *med utnötningsmetoder och psykiska påtryckningar* utsätta någon för sexuella handlingar som denna person, oftast en kvinna eller en flicka, ett flertal gånger efter varandra tydligt har uttryckt att hon inte önskar delta i.

Subjektiv bedömning

När det inte finns några formkrav för hur frivilligt deltagande ser ut, blir det istället varje enskild domstol som helt subjektivt ska bedöma vad uttrycken för frivilligt deltagande konkret och i praktiken kan innebära. Det innebär att bedömningarna kan komma att se helt olika ut från domstol till domstol. Detta innebär i sin tur att öppna för en närmast systematisk rättsosäkerhet.

Eftersom även oaktsamhetsbrottet utgår från en bedömning av vad gärningsmannen *borde ha förstått* att kvinnan kunde förväntas samtycka till, är det i praktiken alltså upp till varje domstol att ”tycka till” om vad som kan anses vara rimlig sexualitet.

Sexualbrottskommittén slår i betänkandet fast att deras förslag inte kommer att leda till fler fällande domar, det som förs fram som en förbättring är istället lagens normbildande effekt. ***Men vilka normer kommer en så subjektiv rättstillämpning att sprida?*** Risken är stor att det som sprids i själva verket blir patriarkala domstolars normer om vad män kan förvänta sig att kvinnor ska samtycka till i ett samhälle grundat på en könsmaktordning.

Kvinnofronten är djupt besviken över att sexualbrottskommitténs förslag är så motsägelsefullt beskrivna i betänkandet och att kommittén inte har diskuterat vad förslagen konkret kan komma att innebära i rättstillämpningen. Det är direkt oansvarigt att lägga så ytligt tänkta förslag helt utan analys av vad våldtäkt innebär, hur förslagen kan komma att användas i rättstillämpningen eller vilka faktiska normer de kommer att sprida om kvinnor, män och sexualitet. Istället lämpar kommittén över allt ansvar på ”rättstillämpningen”. (Se vidare punkt 7.4.4 Sveriges Domstolar)

Trots att tidigare lagstiftning uppfattats som välskrivna, har domstolarna hittat kryphål. Med nuvarande betänkandets förslag går det att se kryphålen redan från början.

KVINNOFRONTEN anser att betänkandets resonemang och förslag om hur frivillighet ska uttryckas är så **motsägelsefullt och rättsosäkert** att förslaget är omöjligt att genomföra.

5.5.3 OMSTÄNDIGHETER SOM INNEBÄR ATT ETT UTTRYCKT VAL ATT DELTA INTE SKA TILLMÄTAS BETYDELSE

Våld och hot

Betänkandets förslag anger att frivilligheten inte ska anses giltig om våldtäkten är *”en följd av”* misshandel, annat våld eller hot. Kvinnofronten anser att det är djupt otillräckligt om våld på detta sätt i lagtexten enbart gäller sådant som skett **före** våldtäkten.

Även här är betänkandet motsägelsefullt. Å ena sidan skriver kommittén att bestämmelsen om misshandel är *”tillämplig också när våld utövas i samband med sex”*. Å andra sidan skriver kommittén att det faktum att våld och tvång används *”samtidigt som en sexuell handling utförs”* **inte** innebär att frivilligheten ska underkännas. Hur kommer detta att användas i de domstolar som redan idag har en benägenhet att frikänna gärningsmän?

Istället för att ständigt fokusera på vilka som inte ska träffas av lagen borde sexualbrottskommittén ha diskuterat ***hur vi skulle kunna uppnå att fler av alla faktiska sexuella övergrepp som sker mot kvinnor ska kunna gå vidare till åtal.*** I offrens och samhällets perspektiv är det viktigt att gärningsmän kan dömas för det sexuella våldet.

Våldet måste också ses i sitt sammanhang av utsatthet. Återigen saknar kommitténs resonemang förståelsen av ett maktperspektiv utifrån kön. ***Om en man begränsar handlingsmöjligheterna för en kvinna är detta i praktiken ett exempel på hot om våld.*** Det blir tydligt

i exempelvis fallet med en ung tjej som befann sig i ett rum med flera jämnåriga killar som tagit hennes kläder och mobiltelefon och stängt dörren. Rätten ansåg att hon kunde tagit sig därifrån då dörren inte var låst. Men hon måste göra bedömningen om våldet skulle riskera att trappas upp. Utan kläder och mobiltelefon, om hon försöker ta sig till dörren, vad kunde killarna tänkas göra då? *Självklart* befann hon sig som tjej då i ett sammanhang av *hot om våld*, och därmed en *särskilt utsatt situation*, även om killarna inte *uttalat* något sådant hot.

Sexualbrottskommittén problematiserar heller inte alls vad de kallar "BDSM-sex" utifrån makt, trots att det just i de sammanhangen finns en tydlig maktsituation av sadist respektive undergiven. Istället framställer betänkandet BDSM som ett neutralt begrepp som anses självklart handla om "*frivilligt sexuellt umgänge*". Men, som framgår av betänkandets eget förslag om att det frivilliga deltagandet ibland inte ska tillmätas betydelse, är *frivillighet* inte ett oproblematiserat begrepp. *Det gäller särskilt i ett ojämnt samhälle*. Inte heller är det oproblematiserat att bland heterosexuella kvinnor och män är sadisterna huvudsakligen män, medan de undergivna huvudsakligen är kvinnor. Det är också denna strikt könade uppdelning i sadistisk man respektive undergiven kvinna som allt fler gärningsmän hänvisar till i våldtäktsmålen i domstolarna. Men i sin iver att lyfta BDSM som skyddsvärt frågar sig kommittén inte ens vad ett *rättsligt skydd av manlig sexualiserad våldsutövning* kan få för konsekvenser ur ett kvinnligt brottsofferperspektiv – i ett ojämnt samhälle. *Tänk om BDSM tvärtom är ett begrepp som allt mer används för att osynliggöra ojämlikheten mellan könen, rättfärdiga våld och kränkningar mot (främst) kvinnor, och förskjuta gränserna för vad rättsväsendet accepterar av sexualiserat våld?*

I domar kan vi läsa om unga tjejer som utsatts för sexuella övergrepp som barn och som sedan söker sig till våldsamma män. Hur ska vi förstå det? De (äldre) män som utnyttjar dessa tjejer frias i domstolarna. Det gör även de flesta andra män som påstår att det sexuella våld de utsatt kvinnan för i själva verket var en del av samtyckande "våldslek". Borde inte sexualbrottskommittén åtminstone ha diskuterat det faktum att fler förövare idag hänvisar till BDSM trots att kvinnan säger att det *inte* handlade om något sådant? Var hamnar kvinnors rättssäkerhet när inte ens fysiska skador på kvinnan längre kan anses tala för att hennes skildring verkar trovärdigare än hans?

Kvinnor som en gång har accepterat "våldsamt sex" drar det kortaste strået när ord står mot ord i våldtäktsfall. Men det viktiga är sällan kvinnans version annars heller. Om den åtalade mannen säger att det var "våldslek" som han *trodde* att det handlade om, är det oftast hans ord rätten förhåller sig till. Ett till synes könsneutralt skydd av BDSM kan i praktiken alltså bli ett skydd av gärningsmäns sadism på bekostnad av kvinnors reella utsatthet. Så vad händer om det i praktiken blir så att det blir *mäns rätt att utsätta kvinnor för sexualiserat våld* som normeras – i ett patriarkalt samhälle och rättsväsende? Det verkar sexualbrottskommittén inte ens ha kommit på tanken att diskutera. *Även det visar på kommitténs brist på kunskap om mäns sexualiserade våld och kvinnors villkor i ett ojämnt samhälle.*

Kvinnofronten motsätter oss av ovanstående skäl helt betänkandets resonemang om våld och sex.

KVINNOFRONTEN anser att *om "frivilligt deltagande" alls ska införas ska det vara i form av ett alternativt brott, så som är fallet i Norge. Våldtäktsbrottet med de rekvisit som det har idag ska alltså vara kvar.*

Kvinnomisshandel

Sexualbrottskommittén för ett resonemang om relationer där våld finns med som ett ständigt hot och konstaterar att det kan förekomma frivilligt sexuellt umgänge även i dessa miss-handelsrelationer. Betänkandet slår fast att det i sådana fall inte bör krävas att våldet/hotet har förekommit "i omedelbar anslutning till den sexuella handlingen". Betänkandets slutsats är sedan att det är upp till åklagaren att bevisa att det frivilliga valet att delta "*inte har före-*

legat över huvud taget”.

Detta är ännu ett exempel på hur motsägelsefullt betänkandet är. Ska våldet i dessa fall anses vara ett försvårande faktum för den presumtiva gärningsmannen eller inte? Ska det anses som att om ett sådant underliggande hot förekommer innebär det att ett frivilligt deltagande inte ska godkännas? Denna otydlighet öppnar för att vi får se helt olika bedömningar i olika domstolar. Vad gäller egentligen?

Vidare skriver kommittén att hot om att ”slå sönder *personens egendom*” om den inte gör som gärningsmannen säger ”*kan*” (vår betoning) innebära att ”*ett uttryckt val att delta inte ska tillmätas betydelse*”. På liknande sätt bagatelliserar betänkandet gång på gång kvinnors utsatthet. Varför skulle *detta* hot om brottslig handling *inte* räknas till det som undantar ett frivilligt deltagande? Juridiskt räknas dessutom även djur till egendom, vilket innebär att enligt betänkandets förslag skulle inte ens hot om att ”slå sönder” levande varelser kvalificera som självklart undantag. Även detta visar på sexualbrottskommitténs okunskap om mäns sexualiserade våld, då hot och våld mot djur är vanligt i misshandelsförhållanden. Kvinnofronten anser tvärtom att *allt våld och hot alltid* ska innebära att ett uttryckt frivilligt val att delta *inte* ska gälla. Att leva i ett misshandelsförhållande innebär *i sig* också att offret inte kan värna sin sexuella integritet, utan ständigt befinner sig i en utsatt situation.

KVINNOFRONTEN anser att det faktum att våld och hot förekommer i ett förhållande *i sig* är nog för att offret ska bedömas vara i en utsatt situation, vilket innebär att ett uttryckt val att delta *inte* ska tillmätas betydelse.

Utvidgat straffansvar

Betänkandet vill *utvidga straffansvaret* på så sätt att det, när en person utövat våldet/hotet och en annan person utfört den sexuella handlingen, inte längre ska krävas att de måste ha agerat tillsammans och i samförstånd. Kvinnofronten ser grundläggande positivt på förslaget att den som utnyttjar en tvångssituation framkallad av någon annan ska kunna dömas som gärningsman.

Kvinnofronten är däremot *helt emot* sexualbrottskommitténs förslag att ett sådant utvidgat straffansvar skulle kunna gälla även viss prostitution. Betänkandets förslag skulle i praktiken innebära en uppdelning av prostitution i sådana sexköp som skulle bedömas som ”sexuellt övergrepp” (det vill säga: vars ”frivilliga deltagande” skulle bedömas som ogiltigt) respektive sådana som skulle bedömas som ”frivilliga”.

Detta är helt oförenligt med sexköpslagens intentioner. Själva förutsättningen för sexköpslagen är synen att prostitution som företeelse är ett uttryck för det maktförhållande som finns mellan könen – och att *alla* sexköp därmed är ett brott både mot den som direkt utnyttjas vid sexköpet och mot samhället, eftersom prostitution står i motsättning till kvinnors mänskliga rättigheter, könets lika värde och samhällets strävan efter jämställdhet. Betänkandets förslag skulle alltså sabotera sexköpslagen och i förlängningen riskera att normera en syn på prostitution som något tudelat – i frivillig respektive påtvingad – vilket är helt oacceptabelt.

Betänkandets avslutande resonemang om ”skillnaden mellan hot och erbjudande” visar också en sådan total brist på kunskap om prostitutionen som företeelse att det är närmast skrämmande.

Kommentarerna om att ändringen skulle kunna innebära ”betydligt mer kännbara straff” för sexköp än vad som gäller i sexköpslagen är dessutom ovärdigt en seriös utredning. *Självklart ska straffen för sexköp bestämmas i sexköpslagen, inte genom manipulationer via annan lagstiftning.*

För övrigt anser Kvinnofronten att uttrycket ”köp av sexuell tjänst” ger felaktiga signaler. Språket indikerar likhet med ”sexarbete”, ett uttryck som lanserats av prostitutionsliberaler för att jämställa prostitution med ”arbete”. Kvinnofronten anser därför att uttrycket ”sexuell

handling” ska användas även här, det vill säga **”skaffar eller låter skaffa sig en sexuell handling under förhållanden som utgör prostitution”**.

KVINNOFRONTEN är av ovanstående skäl **helt emot** betänkandets förslag att ett utvidgat straffansvar för den som utnyttjar en tvångssituation som någon annan har skapat skulle innebära att straffansvar för **våldtäkt** också skulle kunna gälla vid vissa **sexköp**.

KVINNOFRONTEN anser vidare att brottet **”köp av sexuell tjänst”** ska ändras till **”köp av sexuell handling”**.

Särskilt utsatt situation

Sexualbrottskommittén anser att *”sömn och medvetlöshet”* inte behöver stå med bland exemplen på när gärningsmannen utnyttjat att offret befunnit sig i en särskilt utsatt situation, eftersom det är givet att en sovande/medvetlös person inte kan göra ett val.

Samtidigt skriver kommittén att *”mellan personer som känner varandra väl”* är det inte *”främmande att väcka partnern med sexuella närmanden”*. Återigen är det dubbla budskap till domstolarna som gäller. Dessutom är formuleringar som *”sett i sitt rätta sammanhang”*, att ge *”visst utrymme”* och *”nära relation”* alla godtyckliga. De kan därför innebära karaktäristiska kryphål i domstolarna.

Kommitténs resonemang utgår från en farhåga om att den ena parten ska komma att anmäla den andra *”i onödan”*. Kvinnofronten delar inte den oron. Varför skulle detta plötsligt hända, när det inte idag finns några sådana problem – trots att lagen idag har sömn och medvetlöshet med i lagtexten? ***Vi saknar istället en problematisering av att det även i en långvarig relation kan finnas sexuella övergrepp, även systematiska, som går till på just det sätt som betänkandet beskriver som oförargligt.*** Var täcks dessa faktiska övergrepp in i förslaget till ny lagstiftning? Har inte kommittén alls sett risken att domstolarna på grund av betänkandets formuleringar kan förringa och normalisera sexuella övergrepp mot en sovande partner? Även här saknar betänkandet ett könsmaktsperspektiv.

Sexualbrottskommitténs resonemang innebär dessutom att en domstol kan slå fast att en man som känner en kvinna tillräckligt väl, bättre än kvinnan själv kan avgöra att det han gör inte kränker henne. För om hon känner sig kränkt och polisanmäler honom, kan alltså rätten med hänvisning till betänkandet slå fast att han inte agerat brottsligt, det vill säga att han kunde förvänta sig att hon samtyckte, trots att hon inte gjorde det. Hur rimmar det med kommitténs uttalade syfte, att värna individens sexuella självbestämmande och integritet?

De som vill väcka sina partners genom sådana sexuella närmanden kan i så fall se till att de verkligen är helt säkra innan de väcker någon på det långtgående sättet, så slipper de hamna i rätten. ***Viktigare att diskutera borde ha varit, att de män som utsätter kvinnor när de sover eller är medvetlösa faktiskt måste kunna dömas för övergreppen.***

Mot bakgrund av hur domstolarna idag friar förövare utifrån luckor i lagen, och att sexualbrottskommittén själv i betänkandet visar att kryphål kan uppstå om inte sömn och medvetlöshet uttryckligen anges, anser Kvinnofronten att det vore helt fel att *”chansa”* på det sätt som betänkandet gör i sitt förslag. Istället bör ***alla*** sådana vanliga exempel på utsatt situation finnas med bland undantagen.

KVINNOFRONTEN ANSER VIDARE att lagtextens formuleringar i detta sammanhang ställer alldeles för höga krav på offret. Vi menar att det ska räcka med att gärningsmannen har *”utnyttjat”*, det ska inte behöva vara ett *”otillbörligt”* utnyttjande. Detsamma gäller *”särskilt utsatt situation”*, där vi anser att det ska räcka med en *”utsatt”* situation. Även här vill vi hänvisa till rättstillämpningen.

I flera fall som av allmänheten uppfattats som uppenbara våldtäkter, har domstolarna numera i friande domar hänvisat till att offret inte varit i en *”särskilt”* utsatt situation. En

tonårstjej omhändertagen enligt LVU men på rymmen blev bjuden på knark av en tjuo år äldre man. Han tog henne med sig till sin lägenhet. När hon halvt borta låg i hans säng har han enligt domen "passat på" att ha sex med henne. Hon bedömdes ha varit i en utsatt, men inte "särskilt utsatt" situation, eftersom hon kunde åkt hem även om det inneburit att hon riskerat att omhändertas. *Även detta är ett exempel på hur domstolarna inte dömer enligt lagstiftarens intentioner.* Vi har följt hur lagen ändrats i takt med att domstolarna genom åren hänvisat till att unga tjejer "inte gjort tillräckligt" motstånd, till att de inte varit i tillräckligt "hjälplost tillstånd", till att de befunnit sig i en utsatt, men inte "särskilt utsatt" situation. Det räcker nu. Om sexualbrottskommittén menade allvar med att vilja stärka skyddet för den sexuella integriteten borde de ha föreslagit att lagstiftningen skulle **skärpas** på denna punkt, så att domstolarna inte kan fortsätta göra sådana tolkningar som går emot lagstiftarnas intentioner.

KVINNOFRONTEN anser att lagtextens formuleringar om "otillbörligt utnyttjat" respektive "särskilt utsatt situation" måste ändras till "utnyttjat" respektive "utsatt situation".

KVINNOFRONTEN anser vidare att **sömn** respektive **medvetlöshet** absolut **måste** finnas med bland exemplen på utsatt situation.

Beroendeställning

Sexualbrottskommittén föreslår att den som utnyttjar någon i beroendeställning ska dömas enligt "sexuellt övergrepp som bedöms som mindre allvarligt", med hänvisning till att de inte vill föreslå några straffhöjningar i samband med omplacering av brotten. Detta är Kvinnofronten helt emot. Vi anser tvärtom att det sexuella utnyttjandet av någon i beroendeställning är **mer allvarligt**, eftersom det för offret då oftast också är ett svårt **tillitsbrott**.

KVINNOFRONTEN anser därför att **dessa brott ska bedömas med minst samma allvar som de övriga våldtäkterna.**

Att sexualbrottskommittén i detta kapitel av betänkandet upprepat anser sig behöva betona att lagstiftningen inte får "gå för långt" är värt att notera. Mäns och killars sexualiserade våld och övergrepp mot tjejer och kvinnor pågår varje dag, överallt i hela Sverige. Det gäller alltså en påfallande stor mängd brott, som uppenbart sällan anmäls, och ännu mer sällan lagförs eller leder till fällande dom. *Var finns oron över det faktum att så ofantligt många brott fortsatt kan pågå, varje dag, utan att ens komma till rättsväsendets kännedom?*

SAMMANFATTNINGSVIS:

Sexualbrottskommittén konstaterar i betänkandet att deras lagändringsförslag troligen inte kommer att leda till fler fällande domar. Kvinnofronten anser mot bakgrund av det vi skrivit här, om de omständigheter som utesluter frivilligt deltagande, att förslagen inte heller kommer att vara positivt normerande eller stärka den sexuella integriteten på något sätt. Istället visar betänkandets resonemang att vissa påtryckningar och "övertalningar" kan ses som det "normala" i sexuella situationer. **Detta kan vi inte acceptera.**

5.5.4 SAMLAGSBEGREPPET

Kvinnofronten stöder grundläggande betänkandets förslag att samlagsbegreppet ska avse både heterosexuella och homosexuella samlag. Att lyfta homosexuella samlag från övriga likställda handlingar till grunddefinitionen är självklart. Vi är däremot **helt emot** att ändra incestparagrafen så, att **endast vaginala** samlag ska avses. Det som är ett steg framåt i ändringen av samlagsbegreppet skulle ju bli det även i incestparagrafen, för självklart ska förövare kunna dömas för övergrepp både mot döttrar och söner.

Kommitténs resonemang visar också på en total okunskap om vad incest innebär för offren. Om incest bara handlade om genetik kunde lagen lika väl säga att incest är legalt bara förövaren använder kondom. Men brottet incest handlar inte endast om genetik, utan

om *sexuella övergrepp och kränkningar av den personliga integriteten*. Självklart ingår då alla sexuella handlingar. Att bli utsatt för ett sexuellt övergrepp av någon under vars vård och fostran du lever, eller levt, innebär ett näst intill ofattbart tillitsbrott. När det dessutom sker mot en avkomling, det vill säga biologisk incest, är brottet än svårare. Erfarenheter visar att de vanligaste förövarna är fäder, styvfäder och bröder. I dessa fall blir också konsekvenserna för offren svårast.

Det är viktigt att förstå att det vid incest finns en liknande normaliseringsprocess som vid kvinnomisshandel. Även när en man exempelvis begår incest mot sin vuxna dotter eller son utan synbart tvång, måste det förutsättas att offret i en sådan normaliseringsprocess har frångått möjligheten att hävda någon sexuell självbestämmanderätt. Förälder och barn befinner sig i ett maktförhållande som delvis kan finnas kvar trots att barnet blivit vuxen. Även vuxna barn kan dessutom vara i beroendeställning gentemot föräldrar på flera sätt. Incestbrottet är av dessa skäl en ännu större kränkning av den sexuella integriteten än ett sexualbrott av en annan gärningsman.

KVINNOFRONTEN är därför **helt emot** att lägga till ”vaginala” i incestparagrafen. Om förutsättningen för att ändra samlagsbegreppet är att lägga till ”vaginala” i incestparagrafen, anser vi att det är bättre att vänta med att ändra samlagsbegreppet tills efter att den översyn av incestparagrafen som kommittén skriver om har gjorts.

KVINNOFRONTEN anser att **alla sexuella handlingar som gäller för övriga sexualbrott självklart också ska gälla vid incest**.

5.5.5 SEXUELLT ÖVERGREPP SOM MED HÄNSYN TILL OMSTÄNDIGHETERNA ÄR MINDRE ALLVARLIGT

Sexualbrottskommittén skriver att det ”kan sända ut fel signaler” att tala om ett sexuellt övergrepp som ett mindre grovt brott. Kvinnofronten anser tvärtom att det skulle sända ut betydligt värre signaler att kalla övergreppet mindre ”allvarligt”. Rättsväsendet har att bedöma om ett brott är grovt, inte att tala om för offret (och gärningsmannen) om brottet är allvarligt. Även ett mindre grovt brott kan upplevas som mycket **allvarligt** för offret.

Det skulle därför sända helt fel ut signaler att kalla brottet *mindre allvarligt*, det skulle istället riskera att ytterligare minska människors tilltro till rättsväsendet.

KVINNOFRONTEN **motsätter oss** betänkandets förslag att begreppet ”mindre grovt” ska ändras till ”mindre allvarligt”.

KVINNOFRONTEN **motsätter oss** också att sexuella övergrepp mot en person i beroendeställning ska bedömas som mindre grova för att våld eller hot inte använts. **Det faktum att offret befunnit sig i beroendeställning är i sig nog för att gärningen ska anses grövre.**

5.6 Sexualbrott som sker utan kroppslig beröring från gärningsmannens sida, t.ex. på internet

5.6.4 ÖVERVÄGANDEN FÖR STRAFFANSVAR FÖR SEXUALBROTT SOM SKER PÅ T.EX. INTERNET

KVINNOFRONTEN **stöder** betänkandets förslag att **straffansvar för sexualbrott som sker på internet ska gälla också då genomförandet består i att någon förmås att utföra handlingar på sig själv eller någon annan.**

5.7 Skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt femton men inte arton år

5.7.2 ÖVERVÄGANDEN OM EN SKÄRPT SYN PÅ SEXUALBROTT MOT BARN

Sexualbrottskommittén föreslår att en ny kvalifikationsgrund för bedömning av om ett brott ska betraktas som grovt ska införas genom att det särskilt ska *beaktas* om brottet riktat sig mot ett barn. Bakgrunden är att statistik visar att unga kvinnor mellan 16 och 24 år i högre grad än andra utsätts för sexualbrott. Kvinnofronten anser att förslaget är otillräckligt, att det inte lever upp till att ses som en skärpt syn på sexualbrott mot dessa barn, och att det därmed inte kan sägas följa FN:s barnkonvention. Istället måste det faktum att

brottet begåtts mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år **alltid** innebära att brottet då ska anses vara grovt.

Kvinnofronten anser också att detta ska gälla oavsett vad gärningsmannen säger sig ha förstått om barnets ålder. Vid exempelvis snatteribrott kontra stöld är det inte gärningsmannens uppfattning om varans värde, utan varans faktiska värde, som avgör brottsrubriceringen. Detsamma borde självklart gälla vid sexuella övergrepp mot barn. Barnet har ju tagit lika mycket skada oavsett vad gärningsmannen säger sig ha trott eller förstått.

Betänkandets kommentar om gärningsmannens ålder i förhållande till offrets i sitt resonemang om brottsrubricering är så oklart formulerad att det inte går att förstå om kommittén menar att gärningsmannens ålder vid en samlad bedömning ska spela roll för brottsrubriceringen. Kvinnofronten vill därför betona att gärningsmannens ålder *självklart inte* ska ha något med brottsrubriceringen att göra. Däremot kan han dömas mildare på grund av sin ålder, men **brottsrubriceringen** måste vara densamma oavsett gärningsmannens ålder.

KVINNOFRONTEN anser att ett brott som riktat sig mot barn som fyllt 15 men inte 18 år **alltid ska** bedömas som grovt. Detta **ska gälla oavsett** vad gärningsmannen säger sig ha trott eller förstått om barnets ålder.

5.8 Synnerligen grovt brott

5.8.3 ÖVERVÄGANDEN OM ATT INFÖRA SYNNERLIGEN GROVT SEXUELLT ÖVERGREPP OCH SYNNERLIGEN GROVT SEXUELLT ÖVERGREPP MOT BARN

5.8.4 STRAFFSKALAN FÖR SEXUELLT ÖVERGREPP MOT BARN

5.8.5 UTGÅNGSPUNKTER FÖR UTFORMNINGEN AV STRAFFSKALOR

5.8.6 ÖVERVÄGANDEN OM STRAFFSKALORNA FÖR DE OLIKA GRADERNA AV SEXUELLT ÖVERGREPP

Sexualbrottskommittén föreslår att våldtäktsbrottet mot såväl vuxna som barn ska tillföras en allvarligare grad. Motiveringen är att det ska ske en ökad differentiering i straffen och att de allvarligaste brotten ska få en straffskärpning. Betänkandet anger att det synnerligen grova brottet ska reserveras för fall som ”där offrets liv varit i fara” eller gärningsmannen har visat ”synnerlig stor hänsynslöshet eller råhet”, där offrets lämnats med ”ett söndertrasat underliv som medför att en kvinna inte kan få barn i framtiden” eller där ”offret hållits fången av gärningsmannen under en inte obetydlig tid samtidigt som sexuella övergrepp har utförts”. Den föreslagna formen skulle alltså endast gälla osedvanligt grova övergrepp.

Även den nya formen riktad mot barn skulle endast gälla ett ytterst fåtal brott, för inte ens när det gäller ”mycket små barn”, där det kan förutsättas att ”penetration medför mycket stora skador”, anser kommittén att det självklart skulle rubriceras som synnerligen grovt, utan bara att de fallen ”inte sällan” skulle kunna göra det.

Samtidigt föreslår betänkandet att straffen för grov våldtäkt ska sänkas.

Mot bakgrund av att rättsväsendet mycket sällan dömer enligt det grövsta brottet är risken alltså uppenbar att detta **i praktiken kommer att innebära en straffsänkning för grova våldtäkter**, både när det gäller övergrepp mot barn och vuxna. Detta vore en närmast katastrofal följd, eftersom våldtäktsförövare redan idag i praktiken får låga straff i Sverige.

Varför för betänkandet inte ens någon diskussion om hur det skulle vara möjligt för domstolarna att öka differentieringen av straffen **utan att sänka straffen för grov våldtäkt?** När regeringsdirektiven angav att utredningen skulle ”*ta ställning till om straffet för de mest allvarliga fallen av våldtäkt och våldtäkt mot barn bör skärpas*” var det väl knappast de enstaka extremfall som kommittén tar upp som regeringen avsåg? Och allra minst ansåg de väl att sexualbrottskommittén skulle föreslå att straffen skulle **sänkas** för de övriga grova våldtäkterna?

Kvinnofronten beklagar att sexualbrottskommittén inte har diskuterat eventuella andra faktorer som kan göra att en våldtäkt ska ses som grov. En sådan faktor som självklart bör få till följd att en våldtäkt ska anses grov är om förövaren/förövarna **dokumenterat över-**

greppet. Det är tyvärr inte ovanligt att sexuella övergrepp idag filmas/fotograferas. En sådan dokumentation gör den sexuella kränkningen allvarligare, och gör offrets lidande både svårare och mer långvarigt, även i de fall dokumentationen inte har spritts. Det är därför viktigt att lagen tydligt markerar att *om förövaren även dokumenterar övergreppet* innebär det en så grov kränkning av offret att detta i sig gör brottet grovt. Beslagtagna dokumentationer ska dessutom förstöras.

KVINNOFRONTEN är **emot** att formen synnerligen grovt övergrepp/kränkning införs, både när det gäller vuxna och barn. Vi är också helt **emot** att **straffsatsen för grov våldtäkt ska sänkas**.

KVINNOFRONTEN anser att **straffsatsen vid mindre grov våldtäkt mot vuxna ska starta vid fängelse i minst 6 månader**.

KVINNOFRONTEN anser att **om övergrepp filmas/fotograferas ska det i sig innebära att brottet anses grovt**. Beslagtagna dokumentationer ska förstöras.

5.8.7 ÖVERVÄGANDEN OM STRAFFSKALORNA FÖR DE OLIKA GRADERNA AV SEXUELLT ÖVERGREPP MOT BARN

Sexualbrottskommittén resonerar kring att det "skulle kunna hävdas" att sexualbrotten mot barn var mer straffvärda än sexualbrotten mot vuxna. Att betänkandet ändå inte föreslår detta motiverar kommittén med att det inte ingår i deras uppdrag att lämna förslag "som medför generella skärpningar eller sänkningar av straffen". Detta kan tyckas både motsägelsefullt och formalistiskt när de faktiskt föreslår en lösning **som innebär en sänkning av straffen för grov våldtäkt** både mot vuxna och barn.

Kvinnofronten hör till dem som "hävdar" att sexualbrott mot barn är mer straffvärda än sexualbrott mot vuxna. Vi anser vidare att det är upprörande att straffskalan för **sexuellt utnyttjande av barn** startar vid ett så lågt straff som 14 dagars fängelse.

KVINNOFRONTEN anser grundläggande att **sexuella övergrepp mot barn alltid ska leda till hårdare straff** än sexuella övergrepp mot vuxna, och att dessa korrigeringar av straffsatserna **måste** genomföras samtidigt som en sådan eventuell ändring av våldtäktsbrottet som är av en så stor betydelse som den sexualbrottskommittén föreslår.

KVINNOFRONTEN anser att **straffsatsen för sexuellt utnyttjande av barn ska starta vid minst ett års fängelse**.

5.9 Överväganden om ett oaktsamhetsansvar för sexualbrott

5.9.3. ÄR DET BEFOGAT ATT UTÖKA DET STRAFFBARA OMRÅDET FÖR SEXUALBROTT?

5.9.4 NÄRMARE OM UTFORMNINGEN AV ETT OAKTSAMHETSANSVAR FÖR SEXUALBROTT

Frågan om ett eventuellt införande av oaktsamhetsbrott är svår. Å ena sidan är det viktigt att göra lagstiftningen så heltäckande som möjligt, å andra sidan finns risken att införandet av ett oaktsamhetsbrott blir ett sätt att anpassa lagstiftningen till en egentligen felaktig rättstillämpning.

Kvinnofronten anser grundläggande att domstolarna i de allra flesta fall då oaktsamhet skulle kunna vara aktuellt egentligen borde kunna döma utifrån åtminstone likgiltighetsuppsåt.

Flera fallbeskrivningar som betänkandet redovisar är exempel på sådana fall som Kvinnofronten menar borde ha dömts enligt likgiltighetsuppsåt. Det finns därmed en uppenbar risk att införande av ett oaktsamhetsbrott skulle innebära en *nedsubsummering*, alltså att åklagare och domstolar väljer att åtala respektive döma för oaktsamhetsbrott **istället för uppsåtligt brott**. För gärningsmännen innebär det att de kan hävda oaktsamhet för att få betydligt lägre straff.

Det största skälet för att utöka det straffbara området för sexualbrotten är kanske just det faktum att domstolarna idag i så hög utsträckning *friar* gärningsmän med hänvisning till att

uppsåt inte kan antas ha funnits. Det gör att förslaget i betänkandets form framstår som just en anpassning av lagstiftningen till en felaktig rättstillämpning.

Sexualbrottskommittén föreslår dessutom att oaktsamhetsansvaret *inte* ska gälla vid mindre grova brott. **Detta skulle i praktiken kunna innebära att en våldtäkt kan få påföljden 14 dagars fängelse.** Det skulle därmed sända signaler om att våldtäkt *inte* är betrakta som något allvarligt brott. Detta är varken en önskvärd utveckling för Sverige eller en bra norm att sprida. För kvinnor skulle det närmast framstå som ett hån.

Införandet av ett oaktsamhetsbrott riskerar i praktiken då att innebära ett försvagat skydd för kvinnors sexuella integritet och att straffen för våldtäkt kan sänkas ytterligare.

Utän att ta ställning till oaktsamhetsbrott som sådant, anser Kvinnofronten att ett oaktsamhetsbrott *inte* kan införas på så lösa grunder som de sexualbrottskommittén för fram i sitt betänkande. Kommittén har heller inte diskuterat sådana faktum som att forskare konstaterat att domstolarna ställt allt högre krav på stödbevisning under senare år och att domstolarna i praktiken utgår från egna fördomar om kön och sexualitet. (Se punkt 7.4.4) Vilka ytterligare risker byggs in i lagen om ett subjektivt oaktsamhetsbrott införs?

KVINNOFRONTEN anser att **om** ett oaktsamhetsansvar för sexualbrott ändå ska införas **måste** detta – för att garantera kvinnors rättssäkerhet – ske i kombination med att det införs särskilda utredningsenheter för sexualbrott hos polis och åklagare samt att specialdomstolar för sexualbrott inrättas.

5.9.5 OAKTSAMHETSBROTTEN UNDANTAS FRÅN KRAVET PÅ DUBBEL STRAFFBARHET NÄR DE HAR BEGÅTT MOT ETT BARN

KVINNOFRONTEN **stöder** betänkandets förslag att **förlängd preskriptionstid ska gälla i de fall oaktsamhetsbrotten begåtts mot barn och att dessa brott ska undantas kravet på dubbel straffbarhet.**

Kapitel 6.

Bättre stöd till målsäganden under rättsprocessen

6.5 Överväganden om ändringar i lagen om målsägandebiträde

6.5.1 FRÅGAN OM FÖRORDNANDE AV MÅLSÄGANDEBITRÄDE SKA PRÖVAS OMEDELBART

6.5.2 SKÄRPTE KOMPETENSKRAV FÖR MÅLSÄGANDEBITRÄDEN

6.5.3 MÖJLIGHETEN FÖR ETT MÅLSÄGANDEBITRÄDE ATT SÄTTA ANNAT OMBUD I SITT STÄLLE BEGRÄNSAS

Även tidigare utredningar har föreslagit att stödet till målsäganden ska stärkas, och det är uppenbart att betänkandets förslag i detta fall både skulle öka stödet till målsäganden, höja kvaliteten i rättsprocessen och öka rättssäkerheten. Bara det faktum att Åklagarmyndighetens granskning visat att *sannolikheten för att åtal skulle väckas ökade med åtta gånger* om målsägandebiträde fanns i jämförelse med om sådant inte fanns, gör det helt nödvändigt att skyndsamt genomföra betänkandets förslag om bättre stöd till målsäganden för att uppnå en grundläggande rättssäkerhet för kvinnor.

KVINNOFRONTEN **stöder helt** betänkandets förslag att **förordnande av målsägandebiträde ska provas omedelbart när en förundersökning inletts, att kompetenskraven på målsägandebiträden ska höjas, och att målsägandebiträdets möjlighet att sätta ett annat ombud i sitt ställe ska begränsas.**

KVINNOFRONTEN anser dock att det borde vara **obligatoriskt** att förordna målsägandebiträde vid alla sexualbrott.

Kapitel 7.

Granskning av rättsväsendets hantering av sexualbrott

7.2 Spårsäkring inom hälso- och sjukvården

7.2.4 Rättsintyg

Se punkt 7.4.1.

7.4 Analys av rättsväsendets hantering av sexualbrott

7.4.1 Hälso- och sjukvården

Kvinnofronten *stöder* betänkandets förslag om att se över om det går att spara prover från provsäkringssatserna i två år samt att göra en översyn av rättsintygsreformen.

Vi anser dock att det faktum att rättsintyg kan kosta pengar innebär en oacceptabel rättsosäkerhet för kvinnor, eftersom stödbevisning ofta är avgörande för om sexualbrott ens ska gå till åtal. Rättsmedicinalverket har konstaterat att *allt färre rättsintyg begärs in*. Självklart spelar pengar (i genomsnitt 4 200 kronor per rättsintyg) roll vid avgörandet om polisen ska begära in rättsintyg, särskilt om de redan upplever att de inte har nog resurser. Frågan om kostnad för rättsintyg ska därför inte behöva vänta på Rättsmedicinalverkets eventuella framtida översyn, avgifter för rättsintyg bör istället omgående avskaffas.

KVINNOFRONTEN kräver alltså att landstingen inte längre ska ha rätt att ta ut en kostnad för rättsintyg.

7.4.2 Polismyndigheten

Betänkandet fokuserar sin granskning av polismyndigheten på utbildning, organisation och bemötande, men det finns ingen redovisning av *forskning* kring bemötandet. Inte heller redovisar betänkandet här någon forskning om hur polisens agerande påverkat om de anmälda brotten lett till åtal och fällande dom. Varför?

Diesen och Diesen konstaterar i sin forskning² att polisförhören ofta präglas av att polisen känner uppgivenhet inför bristande resurser i utredningar av sexualbrotten. Målsägaren kritiserar ofta hårt och åläggs tunga krav på att ”presteras” detaljerade utsagor och stödbevis redan vid första förhör. Förhör med den misstänkte gärningsmannen däremot kännetecknas ofta av helt motsatt hållning: acceptans och frånvaro av ifrågasättande respektive följdfrågor. Lovett och Kelly konstaterar i sin jämförande forskning mellan EU-länder³ att just *bristfälliga förhör med de inblandade vid våldtäktsbrotten tydligt försämrar möjligheterna till fällande dom*.

Sexualbrottskommittén skriver vidare i betänkandet att Rikspolisstyrelsens förstudierapport konstaterat att för att nå framgång med sexualbrotten krävs en tydlig mottagare i polisorganisationen, men att en sådan inte finns idag. Kommittén skriver också att vid den specialiserade Sexualbrottsgruppen vid Polisen i Stockholm City leder 20-25 procent av anmälningarna till åtal, jämfört med cirka 15 procent för hela landet.

Det vi skrivit här om forskningen och erfarenheterna hos polisen borde räcka för att inse att det behövs fler specialiserade utredare vid polisen.

Om särskilda enheter för sexualbrott infördes hos polisen skulle också internetbrotten få möjlighet att uppklasas i större utsträckning, eftersom it-forensiker skulle kunna knytas till enheterna, antingen direkt eller via särskilda it-brottscentrum.

Betänkandet nämner att polisen uppgivit att de inte har resurser för utredning av sexualbrotten. Bristande resurser hos polisen är också ett av de grundläggande problem Diesen och Diesen tar upp i sin forskning. Trots att sexualbrottskommittén nu föreslår stora förändringar av sexualbrotten föreslår betänkandet inga extra resurser till polisen. Detta är

orimligt. Om polisen endast ska omfördela sina resurser när ytterligare arbete läggs på dem, är det självklart att andra brott blir nedprioriterade istället. Detta är inte en önskvärd utveckling. *Om det ska bli möjligt att uppnå regeringens jämställdhetspolitiska mål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra krävs stora samhälleliga satsningar på flera plan. En sådan resurssatsning måste självklart vara att öka rättssäkerheten för kvinnor vid sexualbrott.*

KVINNOFRONTEN kräver att särskilt utbildade specialenheter för sexualbrott ska införas hos polisen, och att endast dessa ska hantera sexualbrotten. Detta står inte i motsättning till att mer utbildning krävs inom polisen över huvud taget.

KVINNOFRONTEN kräver också att särskilda resurser öronmärkta för sexualbrott ska tillföras polisen.

7.4.3 Åklagarmyndigheten

Betänkandet fokuserar även sin granskning av åklagarmyndigheten på utbildning, organisation och bemötande, men det finns inte heller här någon redovisning av *forskning* kring bemötandet eller om hur åklagarnas agerande påverkat om de anmälda brotten lett till åtal och fällande dom.

Sexualbrottskommittén föreslår i betänkandet att Åklagarmyndigheten i samråd med Polismyndigheten ska ”överväga” om åklagare ska vara förundersökningsledare när det är fråga om sexualbrott. Kvinnofronten menar att detta *ska* genomföras. Lovett och Kelly redovisar att just tidig åklagarinblandning tydligt ökar möjligheten att anmälningar ska leda till åtal och fällande dom.

Att åklagare blir förundersökningsledare räcker dock inte. Diesen och Diesen beskriver i sin forskning hur det även på åklagarnivå är ett stort problem att bristande resurser skapar en uppgivenhet som gör att åklagare lägger ner förundersökningar på ett tidigt stadium, *till och med utan att misstänkta gärningsmän ens kallats till förhör*. Även i fall med svåra skador läggs förundersökningar ner till följd av samtyckesinvändningar in absurda, enligt denna forskning.

Det är positivt att sexualbrott ofta handläggs av specialistutbildade åklagare. Det räcker dock inte. Om kvinnors rättssäkerhet ska tas på allvar oavsett var i landet du bor, krävs att samtliga sexualbrott handläggs av specialistutbildade åklagare. Kvinnofronten anser därför att det ska upprättas särskilda enheter även inom åklagarmyndigheten, där sexualbrott hanteras. Eftersom rättstillämpningen i dag är så gravt bristfällig, måste sexualbrotten i hela rättsväsendet hanteras av specialister. Även i grundutbildningen för åklagare måste utbildningen om sexualbrott förstärkas.

KVINNOFRONTEN kräver att särskilt utbildade specialenheter för sexualbrott ska införas hos åklagarmyndigheten, och att endast dessa ska hantera sexualbrotten. Detta står inte i motsättning till att mer utbildning krävs inom åklagarmyndigheten över huvud taget.

KVINNOFRONTEN kräver också att särskilda resurser öronmärkta för sexualbrott ska tillföras dessa enheter.

7.4.4 Sveriges Domstolar

Kvinnofronten menar att det är rättstillämpningen som är det grundläggande skälet till de stora bristerna i kvinnors rättssäkerhet när det gäller sexualbrott i Sverige. Vi har sett hur domstolarna genom åren inte följt lagstiftarnas intentioner med förbättrade lagar, utan utnyttjat de kryphål som hittats för att kunna döma enligt gamla patriarkala värderingar. Detta bekräftas också av forskning, *se nedan*.

Både oaktsamhets- och samtyckes/frivillighetslagar är *som sådana* baserade på betydligt mer subjektiva bedömningar än den lagstiftning vi har idag. Än mer subjektivt blir betänkandets förslag i och med att det inte ger domstolarna någon konkret vägledning inför sin

bedömning av hur *frivilligt deltagande* ska uttryckas. Den enskilda domstolens syn på vad som är ”normal” sexualitet – vad domstolen *tycker* att män kan förväntas tro att kvinnor samtycker till – skulle komma att styra rättstillämpningen än mer än idag om sexualbrottskommitténs förslag genomförs.

Redan med dagens lagstiftning präglas domstolarnas bedömningar av fördomar om hur ett brottsoffer ska bete sig, vilket ofta använts som skäl för friande domar, skriver Diesen och Diesen i sammanfattningen till sin studie av samtliga domar för våldtäktsbrott under 2004, 2006 och 2010. De konstaterar vidare att domstolarna ställt allt högre krav på stödbevisning samt att bevis värderats opportunistiskt (det vill säga att samma typ av bevis kan användas både för att fria och fälla).

Men dessa mycket allvarliga brister diskuteras inte i betänkandet, som ju inte tar upp forskning. Därför finns inte heller Diesen och Diesens slutsats med: att domstolarnas benägenhet att döma fördomsfullt tyder på ett stort behov av specialutbildning för både domare och nämndemän. Kvinnofronten vill här ytterligare påpeka att sexualbrottskommittén fått direktivet att **”analysera orsakerna till att så få våldtäktsanmälningar leder till åtal och fällande dom”**. Det är därför särskilt anmärkningsvärt att denna forskning är osynliggjord.

Betänkandet nämner i och för sig det faktum att det inte finns *”någon särskild specialisering för domare som handlägger sexualbrottmål”*. Detta konstaterande leder dock inte till något krav på förändring, annat än förslaget att *”Domstolsverket bör få i uppdrag att se över och utveckla den utbildning som erbjuds mer erfarna domare, bl.a. när det gäller domarrollen.”* Sexualbrottskommittén konstaterar i betänkandet att *”allmänhetens syn på rätt och fel inte överensstämmer med lagstiftningens utformning”* och att om *”glappet mellan allmänhetens rättsmedvetande och lagen är alltför stort kan det leda till att allmänhetens förtroende för lagen och rättskipningen minskar”* samt att: **”När det gäller just frågan om ansvar för sexualbrott förefaller glappet för närvarande vara för stort.”**

Trots dessa konstateranden lägger kommittén fram ett förslag om förändring av våldtäktsbrottet som de själva uttryckligen *inte* tror kommer leda till fler fällande domar, och betänkandet föreslår ingen som helst förändring när det kommer till *just den instans som ska döma i sexualbrott*, det vill säga den instans som allmänheten är allra mest kritisk emot. Detta är mycket allvarligt. *Varför har kommittén inte diskuterat vad de förväntar sig ska hända när allmänheten förstår att ingenting har förändrats – när allmänhetens förtroende för lagen och rättskipningen därmed minskar ytterligare?*

KRITIK MOT HUR VÅLDTÄKTSFALL hanteras i domstolarna i dag handlar ofta om att domstolarna lägger alltför stor vikt vid målsägandens klädsel, tidigare handlingar eller sexuella historia. Sexualbrottskommittén konstaterar i betänkandet att en samtyckesreglering riskerar att ytterligare ställa just dessa faktorer i centrum. Trots detta konstaterande, hänvisar kommittén i sitt resonemang om frågor till målsägaren återigen till vad *”rättssäkerheten”* kräver, och återigen är det endast (gärnings-)mannens rättssäkerhet som avses.

Istället för att föreslå begränsningar i rätten att ställa frågor om målsägandens tidigare sexuella erfarenheter, slår betänkandet fast: *”Dessutom är det så att frågor som målsäganden uppfattar som kränkande och därmed ovidkommande kanske inte alltid är det.”*

Detta är ett närmast ofattbart konstaterande. **Å ena sidan vill sexualbrottskommittén att varje olik handling under den sexuella aktiviteten ska ses som helt unik och kräva ett nytt uttryck för det frivilliga deltagandet – å andra sidan är det inte att anse som ”ovidkommande” vad målsäganden har för sexuell historia.** Hur går detta ihop?

Med sin formulering förvägrar kommittén dessutom målsäganden rätten att känna sig kränkt när hennes sexuella erfarenheter diskuteras och eventuellt vänds emot henne i rättsalen.

Sexualbrottskommittén lägger alltså ett lagförslag som riskerar att öka fokus på målsägaren,

samtidigt som de på ovanstående sätt avfärdar målsägarens upplevelse och hänvisar till *rättssäkerheten för den misstänkte*. Än en gång visar sexualbrottskommittén att de inte ser kvinnors rättssäkerhet som lika viktig som de misstänkta gärningsmännens.

Mot bakgrund av allt ovanstående kräver Kvinnofronten att *specialdomstolar* ska inrättas, där sexualbrott ska hanteras av specialistutbildade domare. Även här vill vi betona att om det ska bli möjligt att uppnå regeringens jämställdhetspolitiska mål att *mäns våld mot kvinnor ska upphöra* krävs stora samhälleliga satsningar på flera plan. En sådan satsning vore att skapa specialdomstolar för sexualbrott.

KVINNOFRONTEN kräver att *specialdomstolar för sexualbrott* ska inrättas, och att endast dessa domstolar ska hantera sexualbrotten. Detta står inte i motsättning till att mer utbildning krävs inom domstolväsendet över huvud taget.

KVINNOFRONTEN anser vidare att frågor om målsägandens sexuella historia endast ska få ställas efter *ansökan om rättens tillåtelse* på motsvarande sätt som gäller i Kanada.

7.4.5 Några avslutande synpunkter på utbildningsbehovet i samhället

Kvinnofronten stöder sexualbrottskommitténs kommentarer om att större informations- och utbildningsinsatser behövs i samhället i stort.

Kvinnofronten vill här särskilt lyfta *sexualundervisningen* i skolan samt *sexualbrottsundervisningen* i utbildningen för alla berörda yrkesgrupper inom rättsväsendet. Vi vill också problematisera den kommersiella pornografin. Pornografin erotiserar mäns sexuella övergrepp mot kvinnor och könens olika maktpositioner i samhället, det vill säga gör ojämställdheten till något "sexigt". Pornografin fungerar på så sätt som en propaganda *mot* det som lagen försöker normera om våldtäkt. *Därför behövs informations- och utbildningsinsatser även riktade mot pornografin och dess budskap.*

Arbetsgrupp hos Kvinnofronten

I Kvinnofrontens arbetsgrupp för remissvaret har ingått Gerda Christenson, Åsa Christenson, Eva Larsson, Christina Lindström, Hanna Nilsson och Margaretha Nilsson.

Stockholm den 27 januari 2017

Kvinnofronten

NOTER:

1. Catharine A. MacKinnon: *Rape Redefined*, Harvard Law & Policy Review, Volume 10, Issue 2, 2016.
2. Christian Diesen och Eva F. Diesen: *Övergrepp mot kvinnor och barn – den rättsliga hanteringen*, Norstedts juridik 2009/2013.
3. Jo Lovett och Liz Kelly: *Different systems, similar outcomes? Tracking attrition in reported rape cases across Europe*, Final Research Report, Daphne/CWASU 2009.